

ศึลาจารึกรึภาษาามอญ

ที่เมืองล้าพูน หลกัที่ ๒, ๓ และ ๔

ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้า สุภัทรดิศ ดิศกุล
ทรงเรียบเรียงจากบทความของศาสตราจารย์ ฮัลลiday (R. Halliday)

หลกัที่ ๒

วักกุกฎหรือจามเทวี่ หลกัที่ ๑

ศึลาจารึกรึหลกันี้เป็นศึลาจารึกรึสองด้าน แต่เดิมแต่ละด้านคงมีจารึกรึ ๑๕ บรรทัด ถ้าถ้ากล่าวเช่นในลูกค้อง บรรทัดแรก ๖ บรรทัดครึ่งคงแต่งเป็นภาษาบาลี และที่เหลือก็แต่งเป็นภาษาอญ จารึกรึหลกันี้ได้แตกแยกออกเป็น ๔ ชั้น แต่ได้นำมารวมกันเข้าเพื่ออักษัรึภาษาค้ดลอก แต่ละด้านจารึกรึกินเนื้อที่ ๑.๕๐ x .๗๐ เมตร ถ้าจารึกรึไม่แตกหักออกก็อาจเรียกวักกัอย่างงคงอยู่ในสภาพดี ตัวอักษัรึมีลักษณะคล้ายกับตัวอักษัรึที่ใช้ที่เมืองพุกาม ประเทศพม่า ในระย่ะเดียวกัน และพยัญชนะตัวสุดท้ายก็เขียนแบบเดียวกัน

ได้มีการอ่านจารึกรึหลกันี้เป็นครั้งแรกจากรูปถ้ายซึ่งศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเตส์ ได้ส่งไปให้ ท่านได้ใช้การอ่านจารึกรึหลกันี้ในบทความของท่านชื่อ "เอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทางด้านการเมืองและศาสนาของประเทศลาวภาคตะวันตก" ที่พิมพ์ในวารสารของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ เล่มที่ ๒๕ ค.ศ. ๑๙๒๕ ต่อมาจึงได้มีการส่งกระดาษค้ดลอกไปยงกรุงลอนดอน และตั้งนั้นจึงสามารถทำการแก้ไขในการอ่านและการแปลจารึกรึหลกันี้ได้ค้ดขึ้น

ด้านที่ ๑

บรรทัดที่ ๑-๖ เป็นภาษาบาลีซึ่งอาจอ่านได้แต่เพียงเล็กน้อย
๗. กุขานคินฺโนว ว ฤ เต (ว) (ตุ) (เ) ลย ฤต-

๘. นเจตี ไว่ มฺนุ (หรือมฺนุ) พง (หรือตางหรือวาง) เอย ม หิโม'.....
๙. ญิน ป ตฺย ทฺก ปฺน กฺลิ อารุ ฺกรมน (หรือกรฺมน) พา (รฺ).....
(คำที่ขาดหายไปนี้อาจอ่านได้ว่า จนาม ตฺย เทย)
๑๐. ตฺลง จสฺ เอย ม หิโม' สรววาทิสฺหิ ฺตรลฺ ฺราสฺ.....
๑๑. ลิมฺ ทงฺหฺ น ตี ไว่ ท กฺชีว (หรือกฺชีว) ตฺตฺ พามฺ เทย กาลฺ โคะ
๑๒. เพสาชฺ สมวตฺษรฺ จสฺ ปี มฺรโมกฺ เจตรฺ อาทิตฺยวาร
๑๓. ปีย (ฤ) กษ โลมะ เอย นวกรฺม ฺตรลเย รตนเจตี ไว-
๑๔. 'ม ตฺมฺย กฺ ฺตรรฺ ม ก สก โค' เจติ จ -าง ม สฺตฺปฺ เท-
๑๕. ยฺ ฺราสฺ ไว่ เอย โลงฺรฺ อตฺ กฺ กาลฺ น อนฺภาว
๑๖. II (อาจเป็น ม) เอย โลงฺรฺ ฺตรลเย รตนเจตี ไว่ ยิงฺ อตฺ ส-
๑๗. กถ อนฺตรายฺ ม กะ โมย ปรฺการฺ ไอรฺ (รฺ) ลิมฺ ยิงฺ มงฺก-
๑๘. ลฺ ปฺเรยฺ ไอรฺ (รฺ) มงฺกถฺ (ล) สตฺ คฺโลงฺ อตฺ โก' กาลฺ ยี-
๑๙. งฺ ทฺรฺป (ม) เอย กิลฺ เทย ฺตรล โปยฺ ไว่ ฺตรรฺ (ภ)ารฺ ปี กถฺ ลิงฺ-
(ความจริงควรเป็น ภา รฺ ลิงฺ ปี กถ)

ด้านที่ ๒

- บรรทัดที่ ๑ (ม).....(จฺส).....(คำหน้า จฺส อาจเป็น ปนฺ และคำหลัง อาจเป็น ทิสฺจฺ หรือ ทิสฺจว) ทิงฺเกถฺ สฺรวฺ จสฺ ปนฺ ทิงฺเกถ
๒. (สฺลฺย) ตฺโรวฺ กถฺ กฺ จสฺ ทิงฺเกถฺ ตี เทย สฺลฺง (หรือสฺลฺง) ฺการ
 ๓. สฺปฺริปฺ พนง ภา รฺ จวสฺ เทย (มย) โพรง พนง ปี จวสฺ ปน
 ๔. เทย ฺริ สฺมรฺรฺ สฺคิตฺ พนง ปน จวสฺ ทินฺจิตฺ เทย ตฺริจฺ พนง ทินฺจาม
 ๕. จวสฺ เทย นรฺสิง พนง มฺษฺนฺ เทย ฺตรลเย ตฺริย (หรือตฺทีย) (พนง จส)
 ๖. ตฺโรวฺ เทย กิร ฺกรณ พนง จส ภา รฺ ทิก (ฺตรฺส) จส ตฺ-
 ๗. ฺโรวฺ ทิก (โพรว) ภา รฺ จวสฺ ตฺโรวฺ.....ณ โมย
 ๘.(ตี) (หรือ (เจ) (ตี) (หรือ (ตี) กฺยาทฺ พิสฺกถฺ ม ท
 ๙.(ะ) (อาจเป็นทะ) ตฺลง สฺมรฺร (อ) ฺตราจ

(หรือ ตฺรล รจ หรือ ตฺรลาว) พิสุสุ-

๑๐. สฺร พาริ คุณฺ ทะ ตฺลฺง สฺลฺง-
๑๑. ง.....(รา) ช คุ (ณ)..... (อาจเป็น ทะ ตฺลฺง) ปรฺลตฺ ๐ ยิงฺ สฺลฺง
(หรือ สฺลฺง) ตฺร-
๑๒. เลยฺ รตนเจติ วั ม เอยฺ (กฺล) (หรือ กฺล) โสฺร' (มฺษ) น กฺล จิ-
๑๓. ฃ ภาว ๐ มิรโมยฺ จิฉฺ โคะ งฺสฺ ปนฺ (หรือ ปนฺ) ปนฺ ลกฺษ คุรโลงฺ II II
๑๔. ทิ เทยฺ สฺปริปฺ กุ ทิ ตฺริจฺ ทิกฺ ตฺรล เอยฺ วั กุ'.... (อาจเป็น ลน)
๑๕. ชิกฺ ตฺลฺง มฺรโมกฺ กิณฑ.....(ญหฺ)..(ส) (อาจเป็น จวฺส) ๐ ตฺลฺง สฺมร
ฃมฺ (ปฺล)
๑๖. ง ๐ ตฺลฺง ปรฺลตฺ ฃมฺ สฺทห ๐ ตฺลฺง สฺลฺง ฃมฺ (อิร) (อาจเป็น อิรฺก).. ๐ ทิ ม
๑๗. โค' มิ (ร) โมยฺ ตฺลฺง เท (ย) (อาจเป็น สฺปริปฺ พนฺ มฺษน
มฺษน) ๐ เทยฺ ตฺริจ
๑๘. พนฺ พฺรภาว (อาจเป็น ภาว) จวฺส ๐ อ (จ)..... โค' ต สงฺฆ
เทยฺ จิ-
๑๙. ตาง วั กุ' II ๐ II

คำแปล

ด้านที่ ๑

(บรรพตที่ ๑-๓).....แก้วอันประเสริฐซึ่งเป็น (๘) เจดีย์องค์นี้ (รัตนเจดีย์) ซึ่ง... ของข้าพเจ้าผู้มีนามว่า.....(๙) ได้สร้างขึ้นภายหลัง (สองหรือยี่สิบปี) สำเร็จลงในรัชกาลที่แผ่ไปทั้ง (๑๐) สิบทิศ (คงหมายถึงระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์) ข้าพเจ้าผู้มีนามว่า สัพพาทิสัทธา ผู้เป็นเจ้าแห่งแผ่นดิน.....(๑๑) ได้หักพังลงเนื่องจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ ซึ่งได้เกิดมีขึ้นในสมัยนั้น (๑๒) ในปีไวสาชะ ขึ้น ๑๓ ค่ำแห่งเดือนใจตระ (เดือนห้า) วันอาทิตย์ (๑๓) พระจันทร์เสวยฤกษ์บิษะ (๑) ข้าพเจ้าได้บูรณะแก้วอันประเสริฐคือเจดีย์องค์นี้ในปัจจุบัน (๑๔) ประดับด้วยทองและไม้อาจมีที่เปรียบได้ใน (๑๕) ประเทศนี้ ข้าพเจ้าขออนอบน้อมแต่ความรุ่งเรืองของเจดีย์องค์นี้ทุกขณะ (๑๖) (โดย) ความเคารพบูชาซึ่งข้าพเจ้ามีแต่แก้วอันประเสริฐคือเจดีย์องค์นี้ ขอให้อันตรายทั้งหลาย (๑๗) ทุกชนิดจงปลาศนาการไป ขอให้

(๑๘) พรอันสูงส่งจงประสิทธิ์ประสาทแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายตลอดกาล (๑๙) วัตถุที่ข้าพเจ้าได้ถวายแด่เจดีย์องค์นี้คือทอง ๒๓๐๐

คำที่ ๒

.....(๔๐)...บาท เงิน ๑๔ บาท (๒) ทองแดง (?) ๖๑๐ บาท ที่ดินคือใน
สูงสุทาร์ (๓) สปริป ๒๐ พนัง ใน (มาย?) โพรง ๓๔ พนัง (๔) ในวิสมรสถิต ๔๙ พนัง
ในทริจ ๘๐ (๕) พนัง ในนรสิง ๕๐ พนัง ในตระกูลทริย (๑๖ พนัง?) (๖) ในกักรัญญ ๑๒
พนัง ทาสคือชาย ๑๖ คน (๗) หญิง ๒๖ คน หนึ่งใน... (๘)... (ที่ดิน?) แห่งกยากพิสุกัลซึ่ง
(จรถ?) (๙) ทางทิศตะวันออก.....ทางทิศเหนือ ตระกูลพิสุ (๑๐) สร
พาริคุณจรถทางทิศใต้ (๑๑).....(รา) ชकुณ (จรถ) ทางทิศตะวันตก...แห่ง (๑๒) แก้วอัน
ประเสริฐคือเจดีย์องค์นี้ และสิ่งที่ข้าพเจ้าได้อุทิศถวาย (คือ) ข้าว (เปลือก) ๕๐๐ ตะกร้า และ
(๑๓) เพชร ๒ เม็ด (?) ซึ่งแต่ละเม็ด (?) มีราคา ๔ หลัก (๑ หลักเท่ากับเงิน ๑๐,๐๐๐ เหรียญ)
(๑๔) ที่ดินซึ่งตั้งอยู่ที่สปริป และที่ตั้งอยู่ที่ทริจ ทาสซึ่งรับใช้อยู่ที่เจดีย์แห่งนี้
(ไป?) (๑๕) ทำงานด้วยที่นั่น ทางทิศตะวันออก.....ทางทิศเหนือมุม (ปลัง)....(๑๖) ทาง
ทิศตะวันตกมุมสุทะ ทางทิศใต้มุม... ที่ดินซึ่ง (๑๗) แต่ละด้านประกอบด้วย (คือ) ใน (สปริป
๕ พนัง?) ในทริจ (๑๘) ๒๐ พนัง...ได้รับมาเพื่อคณะสงฆ์ที่ (๑๙) สถานที่แห่งนี้ด้วย

หลักที่ ๓

วัดแสนข้าวห่อ

จารึกหลักนี้มี ๑๔ บรรทัดสลักด้วยตัวอักษรใหญ่กว่าในจารึกหลักอื่นๆ เล็กน้อย
และยังคงอยู่ในลักษณะที่ดี อย่างไรก็ดีมุมบนของจารึกได้หักหายไป ทำให้ไม่ทราบถึงข้อความ
ในปลายสองบรรทัดแรก จารึกหลักนี้คงเป็นของพระสงฆ์รูปหนึ่ง ได้กล่าวถึงการสร้างห้องหนึ่ง
ห้อง พร้อมกับการปลูกต้นโพธิ์ การสร้างพระพุทธรูป และการปลูกต้นมะพร้าว พร้อมกับความ
ช่วยเหลือของพระเจ้าแผ่นดิน พระสงฆ์รูปนี้ได้สร้างกรุเพื่อประดิษฐานวัตถุบางประการด้วย
ในโอกาสนั้นท่านยังได้บริจาคที่ดินและปศุสัตว์อีก น่าเสียดายที่ว่าการอ่านจารึกนี้อาจกระทำไป
ได้โดยยากเพราะเหตุว่าคำหลายคำไม่อาจอ่านเข้าใจได้ จารึกสั้นๆ หลักนี้มีคำที่ไม่อาจอ่านเข้าใจ
ได้เป็นจำนวนมาก

จารึก

- บรรทัดที่ ๑. II ๐ II เอยยฺ ยโม ตุชฺ มหาเถ (ร)....
๒. (หริ) ฤณฺเชยฺยมุหฺนกรฺ ๐ กาลฺ เอยยฺ
๓. (ต) วฺ เทยฺยฺ สินะ กณฺฏฺ (หรือกนง) ๐ เอยยฺ กุตฺ (ร)
๔. ว (สิ) (วิ)ต ปิ์ เทยฺยฺ สิทานฺ โคะหฺ ต-
๕. ยฺยฺ ทิ ปนฺ ๐ ชฺรปฺปฺ โมยฺยฺ มหาโพธฺ ปิ์ จฺวสฺส
๖. เอยยฺ ปเรงฺ ๐ รูปฺปฺ กุยาทฺ จสฺส พฺร้าวฺ มชฺช-
๗. ณฺ จวสฺส ๐ ตุชฺ คุรลฺ ระสฺสฺ ฦินฺ วาญฺ เอ-
๘. ยฺยฺ จโล มหาคฺลฺลฺ กุหฺ โมยฺยฺ เอยยฺ ป'
๙. เอยยฺ ปุณฺชนฺ มหาโพธฺ เอยยฺ ป' ตทิง
๑๐. ปกาทฺ โมยฺยฺ กณฺฑิ์ ปริติ โมยฺยฺ น'
๑๑. โมยฺยฺ สโลปฺปฺ โมยฺยฺ เอยยฺ จตฺ เทยฺย
๑๒. มหาคฺลฺ เอยยฺ จนฺกฺ สฺลปฺตตฺ เทยฺย มหาคฺลฺ
๑๓. เอยยฺ จตฺ พนงฺ จสฺสฺ ไซฺลวฺ โมยฺยฺ ลนฺกรฺ (หรือ ลนฺกร)
๑๔. น โมยฺยฺ สฺลปฺปฺ ภาทฺ เอยยฺ จนฺกฺ อิชฺ (ช) (หรืออิชฺ) กุหฺ

คำแปล

(บรรทัดที่ ๑) ข้าพเจ้าผู้มีนามว่าตชฺมมหาเถร.....(๒).....แห่ง (หริ) ฤณ-
เชยฺยมุหฺนกร ในขณะที่ยังข้าพเจ้า (๓) ได้อาศัยอยู่ ณ สถานที่ที่พำนัก (กณฺฏฺ?) ข้าพเจ้าได้
สร้าง.....๓(๔)..... ณ สถานที่แห่งนี้.....(๕).....ห้อง ๑ ห้อง ต้นโพธิ์ ๓๐ ต้น (๖)
ข้าพเจ้า (ได้ประติษฐาน?) พระพุทธรูป ๑๐ องค์ (และ) ต้นมะพร้าว ๕๐ ต้น (๗) ตชฺศระละ
รฺสฺสได้ช่วยข้าพเจ้าในการ (๘) ชุทฺกรฺใหญ่ซึ่งข้าพเจ้าได้สร้างขึ้น (๙) ข้าพเจ้าได้อุทิศต้นโพธิ์
ข้าพเจ้าได้สร้างฉัตรที่มีเศียรองประดับ (๑๐) ส่วนหนึ่งของปริตต์ ตะกร้า (๑๑) สโลปป์ ข้าพเจ้า
ได้ประติษฐานไว้ใน (๑๒) กรุใหญ่ ข้าพเจ้าได้บรรจุคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ไว้ในกรุ (๑๓) ข้าพเจ้า
ได้อุทิศ ๑๐ พนัง (แห่งพื้นดิน) โคะ ๑ คู่ (๑๔) ตะกร้าหนึ่งใบ สโลปป์ ๒ ข้าพเจ้าได้อุทิศกรุนี้

หลักที่ ๓

วัตถุประสงค์หรือจามเทวหลักที่ ๒

จารึกหลักนี้คงเหลือแต่เศษ มีขนาดด้านละ ๖๐ เซนติเมตร แต่มีความยาวมากกว่าความกว้าง บรรทัดต่างๆ เว้นจังหวะไม่เท่ากัน ทั้งหมดแสดงว่าอาจเป็นการสลักของผู้ที่ไม่มีอาชีพในทางนี้ ศิลาจารึกโดยเฉพาะตรงส่วนกลางและขอบโดยรอบก็ชำรุดมาก มีการใช้พยัญชนะ ๒ ตัวที่ท้ายคำแทนการใช้วิรามะ

จารึก

- บรรทัดที่ ๑. ๐ ๓๓ ๓๓ ๓๓ (๒) ๓ (ไซฐา) ๓ (หรือนา) (๒)–
๒. ๓ ๓๓ (๒) ๓๓ () () ๓ (อาจเป็นจิลิส) ๒ (ว) ๓๓–
๓. (ง) ๓๓ ๓๓ (๒) (๓๓) ๓ (ง) ๓๓
๔. ..(โ) ๒๒ ๓๓ ๓๓ (๓) .. ๓ (ง) (หรือ๓๓) ๓๓
๕. (๓) ๓๓ ๓๓ ๒ ๒ ๒ (๒)
๖. (๓) ๓๓... (๒) ๓ ๓๓ ๓ (๓) ๓ ๓–
๗. (๒) ๓๓ ๓๓ (หรือ ๓๓) ๓๓ ๓๓–๓๓ (๓) ๓๓
๘.(๓๓) (หรือ.....๒) ๓๓ ๓ (๓๓) ๓๓ ๓๓–

คำแปล

(บรรทัดที่ ๑) เจ้าแห่งประเทศปุนไซ (ซึ่งอาจย่อมาจากทริภุณชัย) (๒) ได้ให้กระทำซึ่ง... (อาจเป็นประติมากรรมหรือวัตถุที่เคลื่อนย้ายที่ได้) (และ) ได้นำไปถวาย (๓) แต่นักปราชญ์.... แห่งคณะสงฆ์ (๔)... ขอให้ท่านมายังห้องประชุม..... (คำว่า ๓.. ๓๓ อาจหมายถึงสถานที่ชุมนุมก็ได้) (๕) เจ้าแห่งประเทศในระยะตลอดกาล..... (๖) (พื้นที่) แห่งเจดีย์ (๓)..... จักกัณรสิง (อาจเป็นจักรและนรสิงห์และหมายถึงเทวาลัยในศาสนาพราหมณ์ลัทธิไวษณพนิกายมาแต่เดิมก็ได้) (ประกอบด้วย) ๗ พง (๗) (ที่ตรัม) ๒๕ พง (๘) ที่... ๒๑ พง...